СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 184. Джерзі Ситі, Н. Дж., вівторок, 10-го серпня, 1937. VOL. XLV. No. 184. Jersey City, N. J., Tuesday, August 10, 1937. THREE CENTS

СЕНАТ УХВАЛЮЄ РЕФОРМУ НИЖЧИХ СУДІВ

ВАШИНГТОН. — Сенат ухвалив без довщої дискусії компромісовий законопроект, котрий придумано по поваленні головного проекту президента Рузвелта про реформу найвищого федерального суду. Цей новий законопроект реформує судову процедуру в нижчих федеральних судах.

Вся дискусія над проектом тревала 59 хвилин. Сенатори голосували однодушно.

Провідники сенату сподіваються закриття конгресу 21-го серпня.

ЗА ПЕРЕПИС БЕЗРОБІТНИХ.

ВАШИНГТОН. — Сенат ухвалив урядові 5 міліонів долярів на переведення перепису безробіття.

Перепис має відбутися до 1-го квітня 1938-го року.

37 ДЕРЖАВ ГОДЯТЬСЯ НА МИРОВУ ПРОПОЗИЦІЮ АМЕРИКИ.

ВАШИНГТОН. — 37 держав світу відкликнулися одобрюючо на заяву секретаря стейту, Гола, з 16-го липня, що війна в котрійнебудь частині світу мусить відбитись на долі інших частин світу та що мир є в інтересі всіх країв.

Замітно, що відповідей не прислали Китай і Еспанія. Відповіді Угорщини й Болгарії замітні невдоволенням з мирових договорів, що закінчили світову війну.

РОСІЯ ХОЧЕ БУДУВАТИ ВОЄННІ КОРАБЛІ В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК. — Не зважаючи на те, що американський уряд уже раз дав відмовну відповідь Росії на подібну пропозицію, московський уряд старається дістати дозвіл на будову трьох воєнних кораблів у Злучених Державах.

ЖИТТЯ ДОРОЖІЄ.

ВАШИНГТОН. — Секретарка Перкинс подала до публичного відома розсліди департаменту праці над коштами життя. Департамент стверджує, що у чвертьріччі, яке скінчилось 15-го червня, кошти життя для родин робітників з нижчою заплатою у 32 найбільших містах Злучених Держав зросли на 0.9%.

ПІКЕТИ ГАЛЬМУЮТЬ РУХ НА БРОДВЕЮ.

НЮ ЙОРК. — Величезне число страйкуючих робітників автоматів Горна й Гардарта, що походжають як пікети під рестораном того підприємства на Бродвею, між 46-тою й 47-мою вулицею, затарасували в суботу й неділю дорогу пішоходців.

Робітники, зорганізовані Американською Федерацією Праці, і робітники, що належать до юнії Комітету Промислової Організації, пікетували разом.

СМЕРТЬ ЛІКАРЯ-ЗАСУДЖЕНЦЯ.

БЕЛ ЕР (Меріленд). — У місцевій вязниці помер 39-літній лікар, д-р Армен Грінгут, що 15 годин перед смертю був засуджений місцевим стейтовим судом на смерть за знасилування 13-літньої шкільної дівчини.

Власти розвели доходження над дивною смертю засудженця.

ПОЛІЦАЙ АРЕШТОВАНИЙ ЯК УБИВНИК.

НЮ ЙОРК. — Поліція арештувала поліцая Артура Г. Чамерза, що належить до міської кінної поліції, як підозрілого за смертельне пострілення панни Ірми Луїзи Прейдіер, котрої тіло знайдено на „Гарлем Ривер Спідвею" 20-го липня.

Поліцай каже, що постріленя було наслідком випадку підчас того, як він боровся з дівчиною, щоб відібрати від неї свій револьвер.

СМЕРТИ ВІД ГРОМУ.

НЮ ЙОРК. — Підчас громовиці, що навістила цю околицю в неділю зполудня, грім убив коло „Біч 169 стріт" 3 особи. Згинули: 5-літній хлопчина, що сховався з батьком і кількома людьми під деревляну кладку, та два старші чоловіки, що сховалися перед дощем під парасолю на березі.

ВБИВСТВО УРЯДНИКА МАЙНЕРСЬКОЇ ЮНІЇ.

СПРИНГФІЛД (Ілиной). — У неділю рано вбито тут Глена Стофелбіма, організатора юнії „Прогресів Майнерс оф Америка". Джан Снайдер, член цеї юнії, сказав поліції, що як він їхав із Стофелбімом в авті, до них підїхало інше авто, з нього виставилася рука з револьвером і, підсунившися близько до голови Стофелбіма, вистрілила в голову Стофелбіма.

Поліція приписує вбивство боротьбі між ворожими юніями.

5 ОСІБ ЗГИНУЛИ В ОДНОМУ АВТОМОБІЛЬНОМУ ВИПАДКУ.

РОМ (Ню Йорк). — При зударенні автомобілів згинули на місці дві особи, а три інші померли зараз по доставленні їх до шпиталю. Три інші особи що були в тім же випадку, лежать у шпиталі, тяжко ранені.

ІВАНА КЛИМА ХОЧУТЬ СУДИТИ В МІННЕСОТІ.

Варант в ціли арештування Івана Клима, на якого паде провина за вбивство Онуфрія Мандзюка на території Мінесоти дня 23. червня, видав окружний правник повіту Росо, Міннесота, і формальна аплікація на видачу його судові того стейту буде зроблена в короткім часі. Клим вистрілом зранив Мандзюка на території Мінесоти в суперечці за сіно і ранений помер у шпиталі у Вайта, Ман. Клима арештовано в Манітобі і він чекає тепер своєї долі в арешті Гедінглі. Оборонець Клима, С. Грінберг, заявив Гарсонові, теперішньому міністрові судівництва Манітоби, що його клієнт заявився проти видачі його судові Мінесоти і бажає, щоб його судив суд Манітоби.

ДИТЯЧИЙ ЯРМАРОК.

Заходом Філії Товариства Охорони Дітей і Молоді в Теребовлі відбувся дня 7. липня ц. р. підчас празнику св. Івана в Теребовлі дитячий ярмарок, з доходом на Українську Захоронку в Теребовлі. На поширення реклями українського промислу багато українських фірм зложили для продажу свої товари, а українське громадянство ці продукти розкупило та не купувало в усяких невідомого походження чужинців празникових річей, а купило їх на стоянках „Дитячого Ярмарку", в якім продавали українські діти під опікою старших.

КАРА ЗА МНОЖЕНСТВО І КРАДІЖ.

Юрко Редіґер мав „слабість" до многоженства і обману тих жінок, з якими брав шлюб. Коли від своїх жінок вимантив гроші, тоді без сліду пропадав. Тепер він зо своєї слабости буде лікуватися в тюремнім заведенні. Присудом місцевого поліційного судді у Вінніпеґу, Р. Б. Ґрейгема, дістав Редіґер сім літ за многоженство, а за крадіж девять літ. Оба засуди має відсидіти рівночасно.

Редіґера пошукувала поліція вже довший час і до теперішньої розправи та арештування його поліцією послужила вдова і мати сімох дітей. Юлія Ретнік, з МекТевіш, Ман., з якою він був оженився, видурив від неї 400 долярів і як поспішно оженився, так поспішно і пропав. Згадана жінка опинилася була після того в крайній біді; навіть втратила фарму і тепер є на державній допомозі.

Редіґер, як показують реєстри поліції, мав за собою щонайменше вісім подруж; а чи є їх більше, то вже покажеться хіба після теперішньої розправи і засуду. Редіґер підступав до жінок в ціли женячки під ріжними прибраними назвищами, як Роджерс, Кук, або Бравн.

Одна жінка, з якою він був оженився, пропала безслідно, а дві померли. Як підчас розправи, так і після проголошення засуду Редіґер не виявив на своїм обличчі найменшого зворушення і жалю за свої вчинки й опустив судову салю зтакими самими німо затисненими губами, як і мав на самім початку розправи.

ОБКРАДАЮТЬ УКРАЇНСЬКІ КООПЕРАТИВИ.

Дня 20. червня невідомі люди доконали влому в кооперативі „Воля" в Красієві, Бучаччина. Шкоди великі. Подібні випадки влому до кооператив за час останнього тижня зауважено по всіх околичних селах. Правдоподібно мається тут діло з пляново зорганізованою акцією.

„БОЛЬШЕВИЗМ У БІБЛІЇ".

Під таким заголовком видали тепер гітлерівці книжку, в котрій лають цілу біблію старого і нового завіту. Там ріжними штучками доказують, що „в біблії знаходяться всі ті зерна думок большевицької ідеольогії, котра тепер шаліє в Советах над 170 мілїонами людей". Тільки що в книжці не виказано докладно, де саме цей большевизм криється й на чому полягає.

МАЛОЛІТНІЙ УБИВНИК.

15-літній Олекса Кузь із Чукви під Самбором у часі суперечки про випас худоби вдарив 68-літню Марію Жукову так сильно, що вона впала трупом на місці. Вбивника арештували.

ДИВНА ЗАБОРОНА.

Читальня „Просвіти" в Пеняках дістала згоду староства в Бродах відограти виставу. На годину перед виставою прийшов до читальні командант постерунку з Пеняк в асисті постерункового, зажадав позволення, а коли йому його дали, скрутив і сховав до кишені, заявляючи, що забороняє грати, бо не повідомлено його 24 годин раніще. Нічого не помогло вияснення, що читальня дістала згоду на пару годин перед виставою. Вкінці згодився на виставу, але щойно на другий тиждень. Колиж голова читальні сказав, що тоді вже буде піст і ця вистава з танковою забавою, командант порадив переложити теж піст. У висліді не було вистави.

ПРОДАВ ЖІНКУ ЗА 35 ФУНТІВ.

Матеріяльні клопоти задумав 27-літній турок Феґті у Стамбулі поладнати таким чином, що продав свою гарну жінку Фатму трьом своїм знайомим за 35 турецьких фунтів. Фатма, сподіваючись лиха, замкнулася в хаті так, що три покупці, Магмет, Джемаль і Саґіб, мусіли виломлювати двері, щоб забрати гарну жінку. Але Фатма таки не дала за вигралу і криком залярмувала сусідів, які прогнали трьох покупців. Тепер чоловік і всі три покупці відповідатимуть за це перед судом, бо в Туреччині вже заборонено продавати жінок.

ВТЕЧА 11 ВЯЗНІВ.

З ряшівської вязниці втекли 11 вязнів. Вони втекли в ночі, виломивши крати в келії. Поліція почала за ними погоню. Між вязнями втікачами не було ні одного політичного; самі злодії і вбивники. Один вязень добровільно залишився у келії, а другий роздумався по дорозі і вернувся назад до вязниці.

ДЕПОРТУЮТЬ БЕЗРОБІТНЬОГО.

Федя Приймака, якого родина живе в Трасконі, Ман., і який приїхав був до Канади 34 роки тому, іміграційні власти в Дітройт, Міш., хочуть депортувати до Польщі, якщо ніхто не зробить у тій справі інтервенції. Канадійські власти вже відмовилися впустити Приймака до Канади на тій підставі, що він був 10 років без роботи і був на державній допомозі. Приймак має в Канаді пять сестер і трьох братів та власну родину.

ПЛЯН ДОПОМОГИ ДЛЯ НАВІЩЕНИХ ПОСУХОЮ.

Засідання домініяльного уряду в Отаві одобрило широку програму не тільки допомоги для навіщених посухою фармерів західньої Канади, але й рятування худоби та недопускання до подібних катастроф у будуччині. Програму предложив до одобрення міністер рільництва, Дж. Ґардінер, який щойно повернувся до Отави з особистої подорожі для студіювання положення на преріях. Допомога для фармерів має відбутися таксамо як минулого року. Провінція і залізниці мають кооперувати в рятуванню худоби. Має також зачатися реклямація для випасу худоби майже опущених тепер земель, що колись служили за ренчі (великі фарми).

РЕКОРДИСТ-ПЛИВАК ІЗ КОНЕЧНОСТИ.

Англієць Фр. Міхеліс випав недавно з корабля, а що його ніхто не завважив, мусів 2 годині плавати по морю, щоб не втонути. Коли його вирятували, не міг із перевтоми ані промовити слова, ані ходити. Його відставили до лічниці.

„ПОБОЖНИЙ ЗЛОДІЙ".

У костелі в Жидачеві від довшого часу щезали гроші з пушки, куди кидали бідні люди свої жертви. Тому костельний зачав стежити за тою справою. Нарешті злодія зловив. Костельний зауважив, як бувший органіст Ян Ґрембінський підійшов до пушки і ніби кидав туди гроші, а в дійсности дуже зручно перехилив пушку і висипав собі гроші до жмені. Костельний його зловив і дав арештувати.

ТРАҐІЧНИЙ ВИПАДОК.

У Волкові коло Львова віз селянин з ліса дерево до дому. В переїзді через ворота зачепило галуззя за пліт, а одна галузка відбилась і так сильно вдарила в голову 3-літнього синка, який стояв з боку, що хлопець погиб на місці.

СМЕРТЬ У КРИНИЦІ.

В Жабчу Мурованім, Сокальщина, трапився траґічний випадок. Хворий на запалення І. Бубела попав у сильну гарячку. Перелякана жінка побігла до сусідів, щоб наняти фіру та завезти хворого до лікаря. Тимчасом хворий у гарячці зірвався та став бігати по подвірю. Нещастя хотіло, що несподівано кинувся він до криниці та там забився на місці, бо води було обмаль, так, що втопитися було годі.

ПІД ЧЕРВОНОЮ ДИКТАТУРОЮ В ЕСПАНІЇ

ВАЛЕНСІЯ. — Червоний еспанський уряд, який дотепер по цілому світі голосив, що під його правлінням є повна релігійна свобода, видав указ, на основі якого позволяє священикам відправляти Службу Божу. Але позволив відправляти тільки в приватному гурті, а не по церквах. Обговорюючи це позволення, міністер справедливости, Мануель Ірухо, сказав: „Я робив заходи, щоби позволили відчинити також церкви, але кабінет міністрів був того погляду, що ще не надійшов час".

ЗАМОРДОВАНО ПРОТИСТАЛІНСЬКОГО ПРОВІДНИКА В МАДРИДІ.

МАДРИД. — Серед загадочних обставин замордовано в Мадриді протисталінського провідника Андре Ніна. Нін цілий час виступав гостро проти підчинювання Еспанії Москві та проти московського большевизму, хоч сам був крайнім соціялістом. Прихильники Москви, які в червоній Еспанії мають значну переваґу, наперед арештували Ніна, а потім у тюрмі його скрито замордували.

ЛЯРҐО КАБАЛЄРО КРИТИКУЄ ЧЕРВОНИЙ УРЯД.

ПАРИЖ. — Лярґо Кабалеро, бувший премієр червоної Еспанії, якого кілька місяців тому усунено від влади, виступив з гострою критикою червоного валенсійського уряду. Він у першій мірі критикував військову команду й закидав їй нездарність. Паризькі часописи також подають за джерелами революційної Еспанії, що Лярґо Кабалеро пробував повалити теперішній червоний уряд у Валенсії і в тій ціли викликав революту. Але револьта не вдалась, тільки потягнула за собою багато жертв. Тепер валенсійський уряд, на зразок Москви, переводить безпощадну „чистку" з небажаних елементів.

ІТАЛІЙСЬКІ РОБІТНИКИ ДІСТАЮТЬ ПІДВИШКУ.

РИМ. — Під надзором міністерства корпорацій робітничі орґанізації підписали з орґанізаціями власників новий контракт праці, на основі якого робітники дістали значну підвишку платні. Ця підвишка взагалі буде виносити сотки міліонів лір. Крім того робітники діставатимуть „тринацятьмісячну платню", себто в кожному році дістануть за один місяць більше платні, ніж бонус. Вразі відправлення робітника власник мусітиме заплатити робітників не за пятнацять днів наперед, але за двацять пять. Таку „віправу" дістануть також робітники, що мають поверх 60 літ життя, якщо самі схочуть відійти. Є також відповідні клявзулі, які запевняють робітникові платню на випадок хвороби і військової служби. В тій ціли робітники складають два відсотки своєї платні, а власники 4.

ВІЙНА НА ЖУРНАЛІСТИЧНОМУ ФРОНТІ.

ЛОНДОН. — Внаслідок викинення трьох німецьких журналістів з Лондону німецька амбасада приготовляє протест. Рівночасно приходять чутки з Берліна, що німецький уряд приготовляє подібні репресії й задумує викинути кількох англійських журналістів. Подібна „журналістична" війна між Анґлією й Італією тількищо закінчилась. Донедавна в Анґлії не було майже ні одного італійського журналіста, а в Римі не було майже ні одного анґлійського. Внаслідок недавного англійсько-італійського зближення журналісти повертаються назад на свої місця.

ХИТРА БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРОПАҐАНДА.

МОСКВА. — Московська центральна влада розпочала тепер хитру політику супроти Білоруси, щоб знову прихилити білоруське населення на свою сторону. Вона дає селянам полекші, позволяє мати знов кілька-грядкові городці, а також деякі фільварки, які забрав був уряд на власність держави, передано назад під колективне завідування місцевих селян. Рівночасно з тим большевицький уряд стверджує, що дотеперішні відносини в Білорусі були нестерпні; але, говорять большевики, вина в цьому попереднього білоруського уряду з премієром Червяковом на чолі. Як відомо, премієр Червяков, бачучи, як Москва давить його рідний край, не міг видержати і подібно, як Скрипник, поповнив самогубство.

КОНҐРЕС ЕСПЕРАНТИСТІВ.

ВАРШАВА. — Тут розпочався ювилейний конґрес есперантистів, на якім є присутні представники 30 націй. 50 літ тому варшавський лікар Заменгоф винайшов штучну мову, яку назвав „есперанто". Ця мова знайшла тепер десятки тисяч прихильників по ріжних краях, які думають, що колись нею можна буде всюди порозуміватися.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
За оголошення редакція не відповідає.
Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ДЕРЖАВА НА ДОПОМОГУ МЕШКАЛЬНІЙ ПОТРЕБІ

Сенат ухвалив уже проєкт закону, що визначує видаток у сумі 700 міліонів на полагодження мешкальної скрути. Цей законопроєкт називають проєктом сенатора Вагнера й конґресмена Сіґала, хоч первісний проєкт Вагнера змінено так, що самий проєктодавець його не може пізнати й протестує проти багатьох його постанов. Всетаки проєкт пробує розвязати одно з важних питань краю і тому він заслугує на ближчу увагу.

Законопроєкт постановляє створення спеціяльного бюра для цеї справи, так званої „Юнайтид Стейт Гавзінґ Оториті", що має становити частину департаменту внутрішніх справ. Це бюро має право продати впродовж трьох найближчих років бондів на загальну суму 700 міліонів долярів. З тих грошей уряд має право давати позички публичним мешкальним бюрам та іншим публичним аґентурам; у цей спосіб бюро має позичити першого року 200 міліонів, а другого й третього року по 250 міліонів. Ці ріжні аґентури мають будувати й вести більші проєкти, себто комплекси, будинків, спеціяльно призначених для людей з невеликими приходами. Бюра мають право давати позичку, а 26 міліонів долярів на рік можуть уживати на субсидії, себто незворотні допомоги.

На бондах цього бюра буде ґарантія федерального уряду, що вони будуть сплачені щодо капіталу й щодо проценту не пізніше, як до 60 літ. Бюро має вести свою акцію так, щоб не конкурувати з приватним підприємством, але розвивати діяльність там, де відчувається брак пристойних, безпечних і здорових мешкань.

Першим обмеженням свободи діяльности цих урядових бюр, котрого не було в первіснім пляні сенатора Вагнера, а проти котрого сенатор протестував, це постанова, що уряд має давати позички на такі проєкти лише тоді, як кошт будови одної кімнати не буде переносити суми $1,000, або кошт будинку на цілу родину не перенесе суми $4,-000. Сенатор Вагнер і інші сенатори із східних стейтів протестували проти цього обмеження, бо, мовляв, воно унеможливить, або принаймні значно обмежить, уживання цих фондів у східних стейтах, де звичайно кошти будови вищі, ніж у полудневих і західних. Тимчасом закон якраз повинен зміряти до того, щоб дати людям з малими приходами змогу винестися із збитих, густо населених і брудних дільниць, які називаються англійським словом „сломз", на яке багато мов не має рівнозначного слова, а цих „сломз" найбільше саме у великих містах, котрих найбільше у східних стейтах Америки.

Не зважаючи на виразні недостачі, цей законопроєкт принесе без сумніву певні полекші в мешкальній скруті, а доспіх бюра в цій роботі буде певно заохотою до дальшої діяльности уряду по цій самій лінії.

З БОЛЬШЕВИЦЬКИХ СПРАВ

Французький письменник Андре Жід був великим симпатиком большевиків. Отже виїхав він був на кілька місяців до Советів, а повернувшись звідтам, видав минулого року книжку під зоголовком „Ретикував панівні в тому „раю" відносини. Большевики не дарували йому цього і так, як його спершу дуже гучно витали та хвалили, так по виданні його книжки сильно напали на нього, змішуючи його з болотом. Власне тепер видав він нову книжку під заг.: **„Ретуші"** (поправки), в котрій іще рішучіше підносить свої заміти проти Советів.

І так пише він між іншим:

„Обвинувачую советський Союз, що він нам (бо Жід мав товаришів подорожі) завертав голови, представляючи, що положення робітників у Советах є просто завидне. А нашим французьким комуністам роблю закид, що вони свідомо або й несвідомо обріхували наших робітників.

„Советський робітник — пише Жід — є так прикріплений до фабрики, як рільничий робітник є прикріплений до свого колхозу або совхозу. Робітник не має права мешкати там, де хоче, а що найважніше: він не сміє навіть думати так, як хоче.

„Хто хочби лише спробував свобідно думати, той певно помандрує на Сибір".

Жід дуже гостро таврує **донощицтво,** яке поширюється в Советах. Там його признано за горожанську чесноту.

За найкращих уважають там тих, що є найбільшими підлизнями, та людей підлих, з найпоганішим характером.

Незадовго стане російський народ таким народом, що буде складатися лише з тих, які жиють коштом інших, та з їх жертв.

Одночасно з книжкою Жіда появилася брошура **Петра Гербарта,** що разом з Жідом подорожував по Советах. Гербарт зазначує, що був і дальше є революціонером, що одначе неможливим є, не брешучи і не здаючи собі з цього справи, що чоловік бреше, боронити Совети.

Гербарт підчеркує, що в Советах повстала свого роду аристократія, котра всім управляє і все пожирає. Він називає советську бюрократію галапасами.

Є це під цю пору одинока в Советах вдоволена кляса, котра й справді зискала на революції.

Бо зрештою людові маси живуть під страшним гнетом.

Ось таке пише Гербарт. Як бачимо, чесні люди не дадуть себе ані підкупити „ікрою" й іншими присмаками, ані піддурити аґентам і аґенткам Інтуриста.

В Советах тепер загальна нагінка на шпигунів, троцькістів та взагалі на „ворогів народу". Ніхто не є певний не то найближчої днини, але й найближчої ночі. Небезпека грозить уже і Затонському (одному з тих, що підписали присуд смерти на тих 359 українців, що були розстріляні під Базаром) й „українському" комісареві справедливости, Криленкові.

Це той сам, що був прокуратором у процесі проти членів „Союзу Возволення України". Він то по кожнім запиті додавав іще: „Так?" А обвинувачений мусів відповісти також: „Так!"

Треба сподіватися, що Криленко вже в найближчім часі буде арештований та сам засяде на лаві обвинувачених.

Стягнув він на себе неласку Сталіна виданнням коментаря про права советських горожан, що випливають з нової конституції. Він саме зазначив, що відтепер мають бути листи і телефонічні розмови вільні від цензури.

На це закинув прокуратор Вишинський, що це неправда і що в інтересі советської держави та комунустичної партії всі письма і всі телефонічні розмови підлягають дальше цензурі.

Автім самі большевицькі часописи підносять, що крадіжі і зловжитки множаться тепер у Советах у страшний спосіб. Цікаво, що й гроші, збирані по фабриках на річ червоної Еспанії, є предметом зловживань з боку державних і партійних урядовців. Про це пише обширно **„Економіческая Жізнь".**

А всеж таки промисл іде вгору. Найновішим проявом його є ось що:

Виробилися спеціялісти що розкопують гроби, обдирають мерців з убрання та промінюють його на харчі. Вони виходять із заложення, що коли мерцеві не треба кадила, то ще менше йому треба убрання.

Іван Н.

МОВНА БОРОТЬБА НА ЗАКАРПАТТІ

КОМПРОМІС, ЧИ ОСТАТОЧНЕ РІШЕННЯ?

(Від власного кореспондента львівського „Нового Часу").

Саме в той час, коли задля скорішого осягнення автономії дійшло до скромної політичної співпраці між деякими народовецькими й москвофільськими партіями, загострилися спори за мову навчання в закарпатських школах. Сталося це завдяки міністрові шкільництва, д-рові Франке, що доручив своїм підвладним орґанам апробувати московські учебники для українських шкіл на Закарпатті.

Ці шкільні підручники припадають кільканацять років порохом у міністерському архіві, бо — як отверто колись признали самі чсл. урядові чинники — ні своєю мовою, ні з методично - дидактичного боку не підходили вони для вжитку по школах. Щойно тепер пригадав собі їх міністер Франке, що в цей спосіб захотів за одним замахом „вбити дві мухи". Належить він до чеської народньо - соціялістичної партії, що не має вже змоги зростати в Чехії і на Мораві-Шлеську, де навіть її впливи трохи корчаться. Свої втрати в цих історичних землях хотілиб чеські народні соціялісти відбити поширенням партійного „стану посідання". Тут збирають вони у свої ряди сорокату мішанину, зложену з чехів, жидів, мадярів і москвофілів. Цим останнім бажають приподобатись і тому мін. Франке постарався, щоб були ухвалені неграмотні московські шкільні підручники та щоб краєвим шкільним інспектором був іменований москвофіл Драґула.

Одночасно була „забита й друга муха". Бо через ці підручники знову вибухла „язикова війна", як це з незатаєною радістю стверджують чужі часописи (нар.-соц. „Азет", „Подкарпатскі Гласи" і т. д.). Спільна акція ва здобуття автономних прав відійшла на другий плян. І хоч уже має бути введений у життя перший етап автономії (компетенції ґубернатора), найактуальнішою справою під цю хвилину є боротьба за рідну мову українського закарпатського населення.

Так званий „язиковий вопрос" мав дотепер більше теоретичний характер. Галицькі москвофіли й московські еміґранти, що замандрували на Закарпаття, почали пропаґувати тут російську політичну й культурну орієнтацію. А їх взялись підержувати в цім ділі чеські урядові круги й партії, головно аґрарники, націонал - демакрати й народні соціялісти, а також сусідні держави, в першу чергу Будапешт. Місцеві мадярони скоро прилабузнились до москвофільського руху, бо їм найвигідніше вести під фірмою „русскости" свою кертичну протинародню й протидержавну роботу.

Сам нарід не був досі належно зорієнтований і не занадто цікавився „язиковим вопросом", що для нього фактично не існував. Селяни говорять гуцульським, бойківським, лемківським, долинянським діялектом української мови й на цьому, практично для них закінчується ціла справа. Якісь-там „язикові вопроси" були селянству зовсім чужі й незрозумілі; попросту було це „панським гунцовством". Мовляв, пани (інтеліґенція) видумали щось, щоб могли сваритись і розеднувати нарід.

Закарпатські селяни не застановлялися глибше над назвою своєї мови й народности (руська, русска, українська), не відріжнюючи таких тонкостей, як те, що подвійне „с" у назві „руський" змінювало їх **формально** в москалів... При недостачі національного освідомлення легковірно давались обманювати демаґоґією москвофілів та терпіли шкоду. Бо напр. їхніх синів і дочок у середніх школах (особливо в мукачівській ґімназії і семинарії) відчужують їм і цілком винародовлюють, русифікують.

Не краще воно по багатьох горожанських (виділових) і народніх школах, де обовязує така мова навчання, якого „направленія" є пан управитель або вчитель. З правописом те саме. Ще гірше по урядах. Там чужинці-урядники, користаючи з мовного хаосу, вживають найкраще чеську, словацьку, або мадярську мову.

Такий хаотичний стан можливо був би ще довго тягнувся, колиб не те, що мін. Франке явно пішов з москвофілами і поставив справу на вістря меча. Він зламав той фікційний компроміс, згідно з яким мали нібито вчити по школах народньою мовою, а в письмі вживати етимольоґічного правопису („панкевичівку"), чого зрештою русифікатори не придержувалися. Мін. Франке дав апробувати для наших шкіл російські шкільні підручники, зокрема для **всіх** шкіл (себто й народніх) російську граматику Сабова, що її написав московський еміґрант Ґріґорієв. Директор ужгородської ґімназії, мадярон Сулипчак, і директор горожанської школи Пунько поспішились у своїй рабській вдачі підхлібитися пану міністрові й постановили вже ввести ці російські підручники до своїх шкіл.

Цим чином мін. Франке і його підхлібники тільки настоpожили ціле українське громадянство й причинилися мимохіть до популяризації „язикового питання" серед селянства, яке побачило, що таким „панським жартам" треба зробити кінець. Вонож не переливки, коли хочуть москалізувати наших дітей. Москалізувати! Так і почуєте сьогодні навіть у найглухішому закарпатському селі, де відповідають на це: не дамося! Бо ми українці! Вже не русини, а таки українці!

Закарпатський селянин з фанатизмом неофіта уже й присягає **українському** Богові й молить Його, щоб допоміг нам у цій боротьбі. Цей селянин не вагається пуститись кількадесять кільометрів у дорогу, щоб запротестувати на масових вічах проти спроб москалізації. Він не жде за це жадної винагороди, хоч його призвичаювали чужі партії до „виборчої ковбави" у виді мелаю, палінки (горівки) й ґумових топанків (черевиків), або звороту коштів подорожі, як це роблять москвофіли на своїх „днях русской культури".

Селянство на Закарпатті під проводом народовецького вчительства стало не лише до оборони рідної української мови, але й перейшло до протинаступу. Масові народні збори (віча) в Ужгороді, Кальнику й Туря Реметах **започаткували** нову й одночасно вирішальну стадію мовної боротьби, що нічим іншим не може закінчитися, тільки перемогою українства.

Цього вже й свідомі москвофіли. Вони переконалися, що їм не всилі помогти ні міністер Франке, ні консулі держав. Тому, вони булиб уже готові зробити якийсь новий компроміс, що його пропонує також краєвий віцепрезидент, чех д-р Мезнік. З його ініціятиви була склткана в тій ціли спільна нарада представників обох таборів. Плян д-ра Мезніка йде по лінії двомовности, тобто, введення українсько-російського дуалізму в урядах і в школах.

Прийняти цей плян, значить признати, що на Закарпатті поруч українців дійсно живуть також москалі. Це був би новий компроміс, що тільки продовжив би дотеперішній заплутаний стан. Всеж таки серед народовецьких провідників є деякі одиниці, що може й погодилисяб на компромісове рішення, щоб лише зліквідувати цю внутрішню міжособицю. Одначе серед громадянства абсолютно нема вже догідного ґрунту для якихнебудь компромісів у мовній справі зобманливими москвофілами.

Саміж москвофіли із своїми протекторами, чеськими народніми соціялістами, спровокували український загал і змобілізували проти себе наше селянство. А раз закарпатське село далося захопити українською національною стихією, то вже ніхто не стримає його. Цеж котиться лявіна, що змете собі здороги всі перешкоди. Воно настільки свідоме своєї сили, що відкидає всякі примирливі балачки з противниками й ворогами.

На могутнім тритисячнім просвітянським здвизі в Туря Реметах були одноголосно ухвалені в супроводі рясних оплесків м. ін. такі резолюції:

„Домагаємося в інтересі культури й поступу, щоб у **всіх школах** на Закарпатті був у якнайкоротшому часі зроблений порядок і введена до них **українська літературна мова та фонетичний правопис!**

„Домагаємося, щоб наш національний провід **не важився йти на ніякі угоди** в мовній справі з москвофілами, бо на Закарпатті не живе ніякий московський нарід, тільки український!"

З цим недвозначним і рішучим голосом народу мусять числитися як чехословацькі урядові круги так і свої провідники. Для перших лежить це в державному інтересі, щоб **штучними** й сумнівної вартости греблями не спинювати українського національного розвитку, що одинокий **реально** забезпечує Закарпаття від мадярських посягнень. А другі не сміють **залишитись позаду народніх мас,** що сьогодні вже ніяк не задоволяться кволою компромісовою політикою і корисним лише для москвофілів мовним дуалізмом. Народні маси енерґійно вимагають **остаточного рішення й повного права для української літературної мови й фонетичного правопису** по всіх школах і урядах Закарпаття.

М. Лучко.

К. Кіршнер.

ПОДРУЖА ВІДПУСТКА

Чарівна, хоч уже не першої молодости Джіна Рабу мусіла розлучитися з чоловіком на чотири тижні, хоч дуже його кохала. Було це перший раз після пятнацятьлітнього дуже щасливого подружого життя. На припорученя лікарів мусів Генрих конче виїхати до Карльсбаду, а Джіна воліла виїхати на Лідо.

— Бачиш, дорогенька — переконував Генрих Рабу жінку — це зрештою необхідно дозволити собі на невеличку „подружу відпустку. Пятнацять літ була ти вірною жіночкою, одначе ти не повинна жити все для мене. Ти любиш море, а я мушу перейти мале лікування. Тому їдь сама, без докорів совісти.

Спакували куфри, розпрощалися щиро й поїхали — кожне в іншу сторону.

***

Із справді милим почуванням заїхала Джіна до готелю „Ексцельзіор". Заняла дві кімнати.

Коли, як усе приваблива та гнучка, зійшла вечором до каварні, звернула на себе загальну увагу. Самітно подорожуюча й елеґантна жінка все мусить викликати в купелевій місцевості загальне зацікавлення... Просили її до кожного танцю. Стрічалася на пляжі з усіми новими знайомими. Не могли надивуватися її красі, бавилися разом із нею на воді та в мягкому піску пляжі.

— — — — — — —

Найбільше обожав її один молодий італіець, красунь, син багатого промисловця з Міляна. Звався Клявдіо Анджеліні, а грав по мистецьки на скрипці.

Джіна після якогось часу мусіла признати, що він подобається їй дуже. Його любовні слова спричинювали їй заворот голови.

Стала боятися сама себе... Невжеж закохалася? Невжеж мала би зрадити Генриха? Ні, того не зробить!... Генрих усе був такий добрий для неї!

***

На другий день, після того, як Клявдіо говорив їй такі гарячі слова кохання на пляжі, постановила: Ще цьогож дня спакувала куфри та виїхала до Карльсбаду.

***

Здивованому Генрихові розповіла все якнайточніше. Чейже не могла відмовити собі цієї приємности, вихвалюватися, як її обожали. Не могла теж не похвалитися, яка вона вірна жінка...

— Я боюся лише, — говорила — що той бідний хлопець, ошалілий горячим коханням і тугою, зявиться в нас котрогось дня! Він, самособою, не знає, що я виїхала до Карльсбаду, та всеж легко може довідатися про нашу адресу в Парижі.

***

Після кільканацятьох днів Рабу вернулися до дому.

Минали місяці, та Клявдіо не являвся. Треба сказати правду, що Джіна дуже розчарувалася. Кохала, щоправда, свого чоловіка, хотіла остатись йому вірною, та вкінці, яка жінка зречеться такої приємної свідомости, що її обожають, що хтось кохає її безнадійно?

— — — — — — —

Нераз на самотині ставив Клявдіо перед її очима, самособою, лише в уяві, молодий, що так гарно грав на скрипці. Може справді терпить із її причини страшний біль?

— — — — — — —

Раз, як Джіна сиділа з чоловіком при обіді, служниця принесла візитівку:

— Цей пан хотів би конче бачитися з панею.

На візитівці був напис: „Клявдіо Анджеліні".

Джіна із схвилювання мало не зімліла. Та Генрих скоро зорієнтувався:

— Йди, кохана, до своєї кімнати — сказав — я сам прийму того пана.

— Ти, Генриху? — спитала Джіна з плачем. — Лише прошу тебе, лише спокійно! Не хочу чути про ніякий двобій, чуєш, Генриху, не хочу...

— Вспокійся...

***

Генрих увійшов до вітальні.

— Ах, перепрошую, — сказав Клявдіо — я хотів поговорити з панею.

— Сідайте, молодий чоловіче — сказав Генрих спокійно. — Моя жінка розповіла мені все й ви хіба зрозумієте, що ми також мусимо поговорити про це...

— Та в чомуж річ?! — зчудувався Клявдій. Щож вам жінка сказала?! Тому два місяці я оженився, я дуже щасливий! Томуж, що я зазнайомився з вашою жінкою, а тепер переїжджаю Парижем із моєю жінкою, хотів би поклонитися вашій жінці й евентуально зазнайомити її з моєю жінкою.

Клявдієві очі дивилися прицьому так невинно, що Генрих відразу все зрозумів.

Сидів хвилинку мовчки й думав: Ні, не може їй того сказати... Її враженe жіноче себелюбство не видержало би...

— На жаль, моєї жінки нема тепер у Парижі, та я передам їй ваше поздоровлення.

***

Як лише Клявдіо вийшов, Генрих вернувся до жінчиної кімнати:

— Все впорядку — сказав, як побачив її переляканий погляд. — Я сказав йому, що ти мене кохаєш, вияснив йому, що він іще дуже молодий та що повинен зрезиґнувати... І, як бачиш, моя дорогенька, він зрезиґнував.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ЧИ МОЛОКО ХОРОБА?

Доносять з Олбані, столиці стейту Ню Йорк, що нюйоркський стейтовий департамент здоровля, розслідивши причини шлунково - кишкових занедужань серед дітей в одному літньому таборі над озером Отсеґо, прийшов до переконання, що причиною занедужання було вживання в таборі сирого непастеризованого молока.

Наші люди, що в старім краю їли лише сире молоко, а про пастеризацію нічого не чували, подумають собі, що це певно ще один з тих випадків, в котрих щось українцеві на здоровля, а німцеві смерть.

Одначе такий українець поспішився би певно з робленям висновків, бо не всеодно: пити сире молоко, що було доєне в тім самім господарстві, і молоко, що було перевезене багато миль.

ЩО ТАКЕ ПАСТЕРИЗАЦІЯ?

Слово „пастеризація" походить від імени французького вченого Пастера, котрий відкрив, що в молоці живе й розмножується багато всяких зародків, з котрих декотрі шкідливі для людського здоровля, ба навіть життя.

Він теж придумав спосіб забивання цих зародків. Спосіб простий: наперед молоко огрівається до такої теплоти, що при ній мусять вигинути в ньому навіть ті живини, що видержують найвищу температуру, а потім його охолоджується так сильно, що холод забиває ті живини, що видержують низьку температуру.

Таке пастеризоване молоко це молоко без заразків. Коли його щільно заткати так, що до нього не зможуть дістатися знадвору нові заразки, його можна перевозити так у дуже далеку дорогу й передержувати довший час.

ЧИ КИСЛЕ МОЛОКО ЗІПСУТЕ?

Наші люди мають часто цікавий досвід з американцями щодо квасного молока. Коли українець подасть квасного молока американцеві, він відмовляється його пити, бо, мовляв, молоко зіпсуте.

Американці звичайно вважають квасне молоко зіпсутим, а українці не бачать у ньому ніякого зіпсуття. Дехто з українців воліє квасне молоко, як солодке.

Як українець не любить квасного молока, він звичайно випрадується: „Я люблю квасне молоко, але воно мене не любить".

Пастер доказав, що кисненя молока викликують теж певні заразки, себто малесенькі живини, через своє розмножування. Його помічник, звісний український учений Мечників (котрого в світі вважають за москаля й називають Мечніковом), доказував, що саме ці заразки кислого молока, дістатися до людських кишок, зводять боротьбу з іншими заразками, які позасідають у кутиках кишок і які найбільше причиняються до старіння людини.

ШТУЧНЕ КВАШЕННЯ.

Одначе не кожне квасне молоко робить цю роботу, котру відкрив Мечників. Біда в тому, що в сирім молоці, попри заразки киснення, є ще інші заразки, які, розвиваючися, можуть шкодити людині також само, як заразки киснення їй помагають.

Щоб вийти з цих трудноців, себто щоб дати молоці можність розвинути киснення, а притому не дати йому розвинути шкідливих заразків, молоко пастеризують, себто вбивають у ньому всі заразки, а між ними й заразки киснення, а потім це „пастеризоване" молоко заквашують штучно, даючи до нього самі заразки киснення.

Таке штучно заквашене молоко продають в Америці під ріжними назвами, як: „болгарзум", „зулак", „фермилак", тощо. Закінчення слів „лак" значить „молоко", а „болгарзуном" називають його тому, що болгарські селяни практикували таке штучне наквашування молока ще до Пастера й Мечникова. І українське гірське племя гуцулів теж знало від віків таке штучне квашення молока й називало таке молоко гуслянкою.

СЛОВА З ІМЕН ЛЮДЕЙ.

Слово „пастеризувати" не одиноке слово, котре створено з імени людини. Таких слів і в нашій і в чужих мовах є більше.

Брукувати дорогу кістками каміння називається „макадемізувати" дорогу — від імени шотляндського інжинира Мек-Адама, що цей спосіб перший практикував. Гіпнотизувати людей називають „мезмеризувати" — від імени німецького лікаря Мезмера. Большевицькі ґазети пишуть про „фордизацію" фабрик.

Чоцо творити слова з імен людей? Слово „пастеризувати" це добре показує: якби не вживати того одного слова, то треба би за кожним разом описувати цілий процес, придуманий Пастером. Іншими словами, нове слово заощаджує нам роботу.

ПИСАНКА НА ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ.

32 від. ОДВУ, Міннеаполіс, Мінн.: Збіркою занималася пані Марія Процаєва. Зложили по $1: проф. О. Грановновський, д-р М. Гайдак, В. Мельник, П. Коцюба, Г. Пастушенко, П. Гайва, М. А. Кіт (Торонто), О. Гайда, П. Корсуновський, С. Комар, д-р І. Корчак; по 50 ц.: П. Качмар, П. Андрущак, А. Денисова, М. Працай, В. Гловацький, Т. Приймакова, О. Кузик, В. Гирман, І. Якимів, Я. Галаш; по 25 ц.: К. Гоца та П. Попеза. — **Разом $15.50.** Гроші переслано через Центральну Управу ОДВУ.

Гр. Пастушенко.

БРІСТОЛ, КОНН.

На визвольну боротьбу.

П. Тарас Цимбалістий зложив на визвольну боротьбу $2, які переслано через Центральну Управу ОДВУ.

В аматорському гуртку.

Петре, будеш у наступній виставі грати ролю дурака.

— Я не хочу тієї ролі!

— Не будь смішний. Не потребуватимеш ходити на проби...

КАСОВИЙ ЗВІТ ОБЄДНАННЯ

(За липень).

ПРИХІД:

З переносу		$34.28
Прихід у липні		2,325.99
Разом		$2,360.27

РОЗХІД:

1) Визвольна боротьба	$1,800.00	
2) Рідна Школа	150.00	
3) Інваліди	50.00	
4) Політичні вязні	40.00	
5) Читальня в Угрині, пов. Чортків	40.00	
6) Народній Дім у Біщу, пов. Бережани	34.00	
7) „Вістник" у Львові	20.00	
8) „Цесус", Відень	50.00	
9) На оборону політичного вязня	15.00	
	15.00	
10) Для інваліда в Куличкові	10.00	
11) Для матерей Біласа і Данилишина	15.00	
12) Музей Визвольної Боротьби в Празі	5.00	
13) Читальня в Куличкові, пов. Белз	6.00	
14) Для письменників	25.00	
15) Для осліплого журналіста	5.00	
16) Для Уляни Кравченко	5.00	
17) „Контемпорарі Рошя" (передплата)	10.00	
18) Кошти висилки	15.60	$2,295.60
Кошти удержання канцелярії		25.00
Разом		$2,320.60

ЗІСТАВЛЕННЯ:

Прихід	$2,360.27
Розхід	2,320.60
Остається в касі Обєднання з кінцем липня	$39.67

Заввага: Крім посилки суми $1,800, яку вислано до краю на визвольну боротьбу, виплачено на припоручення референтури ПУН суму $260 двом особам, які в часі свого побуту в краю позичили ці гроші на потреби О.У.Н.

Обєднання Укр. Організацій в Америці.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА. ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

М. Костишин.

ДЕЖ ВОНИ?

(Памяті Біласа і Данилишина).

Ох, деж вони? Де бистрий лет,
Що рвавсь в борню за клятий гнет?
В часі знущань, крівавих днів
Лився в той час шалений гнів,
Таємний клич рвався з запіль:
Гей, до борні, це наша ціль!
Ох, деж вони? Де той відгук,
Що не складав байдужно рук,
Постійно ніс за кривди месть,
Беріг, мов скарб, славу і честь?
Деж вони, де, мрія чільна,
Завдань важких віра сильна,
Наче граніт, мов стальний гарт,
Бо їхній крок це не був жарт?
Вони пішли в вірі надій
З пімстою в бій за нарід свій,
Бо мрія в них була одна:
Воля, нарід і вітчина.
Ох, деж вони? Де ті сини,
Борці ідей і вітчини?
Попали в сіть тюремних крат;
Присуд сповнив „петлею" кат.
Юність буйна схилилася в час,
Лиш чин борні остаєсь для нас,
Рватись з лабет чужих, брудних,
Піднести месть страшну за них.

Спіть, борці, спіть, слава для вас!
Не згасне дух навіки в нас.
Святий ваш чин кругом живе,
Ганьба катам морем пливе,
Борня горить, пімста летить,
Зза сірих хмар обрій зорить;
Спіть тихим сном, спіть про красу,
Неволя, гніт лиш до часу.
Хоч в неї рветься швидкий тін,
Та в слушний час ударить дзвін,
Крилатий дух знов оживе,
А з гаслом цим кров поплиеве,
Трісне кордон і змогу дасть
До твердих рук дістати власть.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Вписи до української школи.

Незадовго скінчаться шкільні вакації і дітвора знов повандрує до школи. З цеї нагоди треба знов пригадати українським родичам, щоб не забули вписати своїх дітей до української школи. Бо тільки в українській школі дитина навчиться дечого з рідної історії, звичаїв, мови, як теж навчиться читати і писати по українськи. Коли замолоду родичі не постараються своїх дітей того навчити, то на старість родичі матимуть малу потіху зі своїх дітей. І то малу потіху вони будуть мати навіть тоді, коли діти самі по собі не будуть лихі.

Бо коли діти не знають рідної історії, традиції, культури, мови і т. д., то їх не вяжуть з родичами ніякі духові звязки. Всі ці ідеї, почування, переживання й настрої, якими живуть родичі, будуть для дітей видаватися незрозумілими, а навіть смішними. Діти будуть жити в своїм замкненім крузі, недоступнім для родичів, так, що в родині витвориться чужість між дітьми та родичами й вони видаватимуться собі чужими.

Тому, коли родичі хочуть мати справжню потіху зі своїх дітей, коли хочуть від тих дітей зазнати рідного тепла, та коли хочуть, щоб діти їх властне родинне тепло цінили, то вони повинні за всяку ціну посилати своїх дітей до української школи.

Тепер нема вже причини нарікати, що, мовляв, українська суспільність не дбає про свої школи та нема де дітей посилати. Є де посилати, тільки треба, щоб родичі самі не лінувалися, щоб не жалували свого труду та вписали дітей до одної або другої української школи.

Така українська школа є при укр. прав. церкві, 334 Іст. 14 вул. в Ню Йорку, яка розпочинає свій черговий шкільний рік 15 вересня ц. р. Про точний день вписів буде спеціяльне повідомлення в „Свободі". Тепер годиться сказати, що та школа має двох фахових учителів: проф. Михайла Мостенського і Василя Романишина. Попереднього року діти під учительським наглядом п. Мостенського зробили великий поступ у науці, а також у національному вихованні. Проф. Мостенський учив дітей не лише ріжних предметів, звязаних з українським життям, але також учив їх співу, підготовляв з ними ріжні театральні вистави, концерти і т. п. Дітвора радо горнулася до свого професора і пильно вчилася науки, а також мала з цього велику особисту приємність. Минулого року всіх учеників і учениць було 50. Цього року можна сподіватися значно більше. Школа буде під наглядом спеціяльно вибраного до того шкільного комітету. Згадана церква дає шкільне приміщення даром. Отож з цього повинні користати всі родичі, які мають діти в шкільному віці.

М. Близнак.

НА ПОМІЧ УКРАЇНЦЯМ В ЮГОСЛАВІЇ

Незавидна доля розпорошила наш український народ майже по всіх закутинах світу. І деб вони не були, всюди стараються зажити своїм питомим життям. Закладають свої церкви, школи і товариства, щоби задержати свої національні прикмети.

При кінці 19-го століття гурток українців із Західньої України виемігрував до Югославії і там позакладали свої господарства. Хоч як прикрі були умовини, то наш нарід не дався до цеї пори засимілювати а навпаки, щораз більше зачинає прозрівати на очи, пізнає свою національну приналежність розбудовує свої церкви і школи, бо церква і школа це основні інституції, що придержують емігранта при своїх національних ідеалах.

З початком 1937-го року п. Дмитро Сидляр з Джерзі Сиґі, Н. Дж., відвідав свою родину, котру полишив у Югославії, село Каніжа, і звідтам привіз листа від тамошніх громадян з просьбою про матеріяльну поміч при докінченні церкви зі школою.

Дмитро Сидляр і Юліян Тисаровський занялися цею справою і при всяких нагодах збирали добровільні жертви. Збирали між знаймими в роботі. На їх руки жертвували по $1.00: І. Миць, Г. Улицький, Т. Каленс, В. Ґіль, П. Чопик, И. Жарський, К. Піддубчшин; по 50 ц.: Дж. Вендро, Ф. Вітка, В. Бразил, Дж. Безун, Т. Струж, Ф. Данилевський, І. Магура, Дж. Дж. Ланіґен, В. Гофлінг; І. Лушак 30 ц.; по 25 ц.: И. Мазуркевич, И. Осіловський, Кан Шнабель, А. Меґініс. Разом $12.80. На зборах Будівельного Позичкового Товариства в Джерзі Сиґі, Н. Дж., зложили: В. Вагнер, Г. Євусяк, В. Костецький по $1.00; по 50 ц.; С. Шимон, М. Вагнер, І. Кондира; Т. Ґіль 25 центів. З нагоди 25-літнього ювилею товариства Українська Січ, від. 170 У. Н. Союзу, дня 23 травня ц. р., в У. Н. Домі, 181-183 Фліт вул., на поклик Юліяна Тисаровського на згадану ціль жертвували по $1.00: Т. Наконечний П. Мелень, Г. Готра, І. Грабар, П. Лівіцький, В. Цан, Я. Олінський, В. Ценко, Я. Равлінко, С. Мисак, И. Гуральчук, М. Клапко, А. Качмарик; по 50 ц.: О. Логин, М. Рось, Г. Салюк, Г. Моравський, І. Дубик, С. Безушко, Г. Кузьма; по 25 ц.: П. Стеблецький, В. Томчук, І. Баранік, Разом $17.25. На весільній забаві в громадян Ковалів, з нагоди вінчання Йосифа Коваля з дочкою панства Майбуків у Брукліні, Ню Йорк, дня 13-го червня ц. р., на заклик гром. Григорія Бардака зложили по $2.00: М. Танчин, Анастасія Танчин; по $1.00: М. Майбук, Г. Чик, М. Михолок, Г. Бардак, С. Гелепко, Софія Мисак; С. Білус 50 ц. Дрібними датками зібрано $5.75. Разом $16.25.

На руки Василя Грицая в Ашлей, Па., на повищу ціль зложили: Василь Грицай $5; по $1.00: Ф. Шубела, С. Ковальчук; по 50 ц.: Л. Демко, І. Петяк, М. Добрянський, І. Добрянський, В. Маґера, М. Вено, М. Єриш, І. Мельник, І. Онищак; по 25 ц.: І. Бойко, Д. Надільний, П. Бонк, Сенюк; Братство св. Івана Хрестителя, від. 223 У. Н. Союзу, $2.80. Разом $15.30.

Принагідні збірки: по $5: Дмитро Сидляр, Юліян Тисаровський, Консумер Дейрі Ко.; Джансон Дейрі Ко., $3. По $2: Л. Енґлендер, М. Рубін, С. Гнира, А. Гринкевич, Меріґолд Ко., М. Глухан; Г. Бар $1.50; по $1.00: Колоніял Сода Ко., М. Стак, Дреліх Бро., Р. Рось, Е. Галайко, Л. Перлман, Л. Гамонд, І. Шупяний, Т. Вальчук, О. Вайл, Семюел Новік Інк., Ернест Капітані; М. Моріс, Михалина й Г. Коруцуф, М. Баран, С. Ленчук, Ф. Буркарт; Г. Сафір 25 ц. Разом $48.75. Загальна сума зібраних датків $115.10.

Цею дорогою складають жертвадавцям сердечну подяку:

Юліян Тисаровський,
Дмитро Сидляр,
Василь Грицай.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільних Козаків, від. 316, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в четвер, 12-го серпня, точно о годині 8-мій вечером, в У. Н. Домі при 831 Джозеф Евеню. Просимо всіх членів конче прийти на ці збори, бо є багато справ до порішення. Фовгуючі члени зволять вирівнати свою залеглість, бо впротивнім разі будуть суспендовані. — В. Ґурянський, секр.

МІНЕАПОЛІС, МІНН. Тов. Запорозька Січ, від. 385, повідомляє усіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 15-го серпня, в ґали церковній, зараз по Службі Божій. Просимо усіх членів прийти, бо є важні справи до полагодження. — О. Шабатура, предс.; Н. Дмитрук, кас.; О. Козак, секр.

Причина.

— Стидайтеся, Микито, ви що дня пяні. Хтож видів так запиватися!

— Вірте мені, що я пю лише з тої розпуки, що всі мене називають пяницею.

ПОРА ВЧИТИСЯ ПЛИВАТИ

(Подав д-р Джан Л. Райс, комісар здоровля міста Ню Йорку).

Небагато спортів, виконуваних під голим небом, може дорівняти пливанню, коли йде про дійсне здоровля та корисні тілесні вправи. Підчас пливання кожний мяз організму людини відживає через відповідні рухи рук, ніг та всього тіла. Мязи, котрих нормально дуже рідко вживається, приходять до життя після ріжних рухів, а умірковании пливак чується крепко та здорово після пливання.

Пливання у солоній морській воді є багато лекше ніж у свіжій, солодкій воді, а дехто каже, що морська сіль є дуже корисна. Одначе не так якість води як фізичні вправи входять у рахунок, як теж, що їх виконується на свіжім повітрю та на сонці, пособляє здоровлю.

Правда, що кожного літа доносять про численні утоплення, але більшість випадків виказує, що жертвами падуть ті, котрі не вміють пливати. Це промовляє до кожного, молодого та старого, щоб учився штуки пливання, котрої не тяжко навчитись. До того в першій мірі потрібно відваги та знання кількох звичайних рухів.

Тому вдайтесь до вправного інструктора пливання, а за короткий час самі будете пливати. Одначе не треба забувати, що найкращий пливак не повинен перебувати у воді більше як двацять хвилин без перерви. Після того можна легко втомитися або переходолитись, по чім часто нападають корчі. Уміркование пливання є звичайно безпечне. Ніколи не треба пускатися плисти одинцем, але держатися групи, бо в той час можна завсіґди дістати потрібну поміч.

Дітей змалку треба вчити пливати. Дозволяйте їм бавитись біля води, доки вони не наберуться відваги. Ніколи не треба пхати дітей до води проти їх волі, бо з цього може виродитися перестрах, якого пізніше тяжко позбутись. По якімсь часі такої забави при воді пересічна дитина набере охоти до пливання і тоді її легко буде навчити.

Завсіди є важне діло, щоб уважно вибирати воду до пливання. Вважайте, щоб ставок, потік, ріка чи морська купанка не були переповнені нечистю. У занечищеній воді є завсіди небезпека тифової горячки, заказження ока, вуха або гортанки.

Вчiться пливати ще цього літа. Ви будете одушевлятись тим і переконаєтесь, що з того прийде поправа для вашого здоровля. Старайтеся теж, щоб ваші діти вчилися пливати.

ФЛІС.

ЯК ВИТАЮТЬСЯ РІЖНІ НАРОДИ.

Анґлієць — як робиш? Француз — як себе носиш? Німець — як тобі йде? Чех — як тобі трапляється? — Мадяр — як ти є? Жид — що дїється? Італієць — як стоїш? Голяндець — як ідеш? Турок — здоров! Москаль — як проживаєш? Швед — як можеш? Китаєць — чи зїв ти свій риж? Японець — який твій шлунок?

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

Дитяча цікавість.

— Матусю, чому лев має таку велику голову?

— Тому, щоб не міг її протиснути крізь залізні крати.

ЧИ ЗВІРЯТА МУСЯТЬ УЧИТИСЯ?

Як лише станугь завивати осінні вітри, передвісники недалекої зими, збираються птахи, щоб разом, у порядку, відбути далеку мандрівку на південь, у вирій (теплі краї). Неодин думає, що тут збираються молоді птахи та ждуть на старих, на своїх провідників, які знають дорогу, а потім під їх проводом полетять на далекий південь.

Так воно не є. Птахи не потребують ніякого пірнатого провідника, не потребують дороговказів, лише в них самих скривається цей могутній примус, що є навіть сильніший ніж інстинкт, який каже шукати поживи. Це інстинкт мандрівництва, що є в кожному перелетному птаху. Цей інстинкт нападає такого птаха, коли він живе в кімнаті, у клітці, як прийде пора перелету. А час перелету приходить майже з календарною точністю. Птахи піддаються цьому інстинктові хоч-не-хоч. Без проводу старих відбуваються часто лети самих молодих птахів; вони самопевно летять у даному напрямі. Так, наприклад, німецькі природники ствердили, що бузьки, які прийшли на світ у Німеччині на захід від ріки Везери, летять на Ґібральтар, а ті, що родилися в околиці на схід від Везери, летять на Італію або Грецію до Африки. В Африці летять одні понад величезною безводною Сагарою, другі летять здовж ріки Нілю, все далі й далі, аж до південної Африки. І ніхто, ніякий старий бузько, не повчив їх, що вони саме там мають перезимувати та що підчас довгої мандрівки через Африку моглиб собі знайти навіть кращі місця.

Це, що торкається бузька, торкається і інших перелетних птахів. Одні мандрують шнурком (журавлі), інші поодиноко. Як перелетний птах без науки знає, коли й куди йому летіти, таксамо точно знає, (як і кожний ссавець, кожний вуж, а навіть звірята нижчого ряду), що має робити, щоб виживити себе. Не потребує того вчитися.

Нікому з людей не прийде на думку, що молоденьке курятко, або щенятко насамперед мусить навчитись бігати, козеня лазити по скелях, а риба насамперед мусить привчитися плавати. А таки багато людей вірить, що птах мусить насамперед навчитися літати, дитина бігати. Це велика помилка: ніяка дитина не навчиться ні хвилину вчасніше ставити ніжки, аж поки завдяки природі настільки не розвинеться, хочби не знати як матері чи няньки старалися навчити, ни помогти немовляткові зробити перші кроки (нпр. деякі підвязують дитинку зробити перші кроки провадять її так, „щоби скорше навчилося ходити").

Коли молодий птах вилізе з гнізда, або таки в гнізді стане на ноги та почне вимахувати крильми, кажуть люди, що він учиться літати. В дійсності це лише пробуджується в ньому інстинкт літання, що дрімає в кожному птаху. Чи бачив хто коли, щоби молода ластівка, цей найліпший летун із царства птахів, бодай хвилиночку відбувала такі лекції літання? Як лише вона доросте та здібна літати, кидається стрілою із тісного гнізда, в якому навіть не могла ворухнути крильми, та літає таксамо зручно, якк її родичі.

Чи бачив коли вже хтонебудь, щоби яканебудь пітичка зібрала довкола себе свої пташенята й учила їх будувати гніздо? Того взагалі нема. Природа не знає такої науки. В теплих околицях Африки й Індії (в Азії) живе кілька родів птахів, відомих під назвою ткачів. Цей птах видирає зручно волокна з листя пальм або бананів і виплітає на гильці дерева гарне гніздо. Деякі породи ткачів, нпр. етіопський ткач, причіпляють при вході до гнізда руру, що є наче коридором. Крім тих є ще такі ткачі, які вплітають у стіни гнізда гостре терня, щоб не дати приступу хижакам. Птах марабу кладе кілька галузей на поземе галуззя високого дерева та в такому гнізді несе яйця. Так то кожний птах будує гніздо, як це йому дала вже сама природа.

Так звані сорокогони або сорокопуди, що пригадують яструба, живляться мишами, писклятами а також їдять комахи. Добичу (головнож часто хрущі) набивають живу на терня як запас. Хто таке побачить, може йому прийти на думку, що ті молоді птахи мусіли навчитися такої штуки від своїх батьків. Отже ні. Бо навіть сорокопуд, який прийшов на світ у неволі, знає цю штуку. Німецький природник д-р Артур Берґер бачив, що так робили молоді сорокопуди, які він плекав. Ледви молоді сорокопуди стали самі приймати поживу, літали з добичею в дзюбі по клітці та всюди старалися пришпилити добичу. Тисячу разів не вдавалося воно їм, бо стіни клітки були гладкі, вони всеж наново пробували. Колиж через стінку поперебивати гострі цвяхи, то молоді птахи не кидаються миттю туди, щоб застромити добичу, лише всюди пробують це та припадково натрапляють на цвях і тепер на ньому застромлюють добичу. День у день може повторитися ця забава, а щойно помало починають птахи розуміти, отже лише завдяки навичці а не завдяки поуці (в людському розумнішi завдяки науці), що на кінцях цвяхів можна примістити добичу. Коли в клітці помістити звичайне терня, то ціле це літання таксамо відбувається довго, поки птах не натрапить на те терня.

Природа не знає ніякої школи. А всеж життєвий досвід відграє деяку ролю. Так як немовля вже в першому дні віднайде материнську грудь, таксамо природа надiлила всі свої діти й усіми іншими інстинктами, які їм потрібні, щоби порушатися, вести боротьбу за існування, щоби дбати за вдержання свого роду.

Та годі заперечити, що звірята вчаться теж із досвіду. Звірята не знають „із дому" ростин, які їм шкодять. Корова з гір, де нема ростини, званої нізноцвіт осінний (дикий чісник, дикий шафран, „кольчікум автумнале", якої всі частини, головнож підземні цибулеві бульби є дуже трійливі), їстиме цю ростину, як піде на пасовище на долах. Верблюдів, які зовсім не є такі дурні, як дехто думає, треба добре пильнувати, щоби не втруїлися, поївши листя з якогось куща. Птахи щойно після досвіду мусять навчитися, яка комаха добре смакує, а яка гірка, неприємна. Також дитина скоро навчиться, що кропиву треба оминати, що це не те, що інші ростини. Пес, що лежить у кімнаті, вчиться слідкувати за рухами та мімікою свого пана та пристосовується до того. Нпр., коли пан складає папери на бюрку, пес знає, що пан його вже готовиться виходити з хати. Ба, деякі домашні звірята вміють навіть здогадуватися з того, що говорить їх пан.

Папуґа, яку привчили на стукання до дверей казати „прошу!", а входячого гостя витати словами „добрийдень" чи „добрий вечір", визнається в цьому часом дуже добре. Вранці витає домашніх, а прощає, коли бачить, що зодяглися та виходять із хати. Та це вже тресура.

Практична математика.

— На столі сидить пять мух. Коли одну з них забю, скільки ще лишиться?

— Одна, пане професоре!

— Як? що ти говориш?

— Ну так, забита муха.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ.

ПИТСБУРҐ, ПА.

На політичних вязнів.

На зборах Союзу Українок в Питсбургу зложили на оборону політичних вязнів отсі членкиці: Анна Дяк і М. Малевич по $1; К. Козак, М. Катеринюк, М. Воземок, А. Опала, Х. Яґело, Р. Макар і М. Лесько по 25 ц. Разом $3.75. З каси доложено $1.25 і вислано через Обєднання $5 на вище згадану ціль.

М. Малевич.

Жидівський клопіт.

Ройзенберґ приходить до рабіна по раду.

Ребе — каже — я віддав свою дочку замуж і обіцяв зятеві 2,000 долярів посагу. Що маю тепер робити?

— Ти дурний, адже кожний знає, що коли хтось обіцяє 2,000 долярів, то дає тільки 1,000 долярів — потішає його рабін.

— Ну, ну, то я знаю, але я і тої тисячі не маю.

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ.

(84)

Раґлян тепер міг на практиці переконатися про силу Тарзана. Останній кидав Раґляном мов страхопудом, випханим соломою. Та Раґлян не стратив притомности. В одній секунді він зорієнтувався, яку має приняти тактику. Він солодкаво усміхнувсь і промовив: „Яка радість зустрінутися знову з вами, лорде Ґрейсток. Хоч мушу додати, що ви не дуже раді мене бачити".

Тарзан зорієнтувався, що він бреше. Тому, не випускаючи його зі своїх рук, гостро відповів: „Не крути, Раґляне. Відповідай, де документи?" „Які документи?" — заговорив ніби здивовано Раґлян. „Ти знаєш добре, які документи. Ті, які ти зрабував у священика Дормунда, а які криють таємницю до „затраченої столиці"". Раґлян здивовано витріщив очі.

„Перешукайте мене, коли мені не вірите. Я не маю ніяких документів". По тих словах Тарзан догадався, що Раґлян мусів ці документи десь сховати. Його огорнула лють. Він хотів за всяку ціну дістати ці документи, щоби при їх помочі увільнити свого приятеля з неволі. А ось цей злочинець думає тільки про те, щоб особисто збогатитися.

Тарзан знову схопив Раґляна за горло і так потиснув, що останньому посиніли губи. „Віддай мені документи, або ось тут сконаєш", крізь затиснені зуби заговорив Тарзан. Та в туж мить він почув за собою гнівний голос Юлі Дейл: „Лорде Ґрейсток! А це що з вами? Чому ви душите цього чоловіка? Це пан Раґлян, наш приятель, а не ворог!"